

Sürdürülebilir Turizm: Teori ve Uygulama

David Weaver

AMSTERDAM - BOSTON - HEIDELBERG - LONDRA - NEW YORK - OXFORD
PARIS - SAN DIEGO - SAN FRANCISCO - SINGAPUR - SIDNEY - TOKYO

İçindekiler

<i>Önsöz</i>	vii
<i>Önsöz</i>	xi
<i>Teşekkür</i>	xv
1 Sürdürülebilir turizmin ortaya çıkışı	1
2 Sürdürülebilir turizmde sorunlar	18
3 Alternatif turizm	38
4 Geleneksel kitle turizmi	58
5 Kolaylaştırıcı sektörler	73
6 Gezilecek Yerler	91
7 Kalite kontrol	110
8 Turistik yerler	132
9 Destinasyonlar için mekansal stratejiler	153
10 Destinasyonlar için ziyaretçi yönetimi stratejileri	174
11 Ekoturizm: sürdürülebilir turizmin vicdanı	191
<i>Referanslar</i>	209
<i>Ek 1</i>	227
<i>Dizin</i>	233

Önsöz

Bu kitap zengin, güncel ve yenilikçi bir didaktik ve pedagojik değere sahiptir, bu nedenle yüzyılın başında turizm üniversite öğrencileri için vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Sürdürülebilirlik ilkelerinin tüm çalışma alanlarına, ama özellikle de çağımızın temel sosyal ve ekonomik olgularından biri haline gelen turizme dahil edilmesi yönündeki kaçınılmaz ihtiyaca açıkça yanıt vermektedir.

Eğer turizm önümüzdeki on yıllarda da yirminci yüzyılın ikinci yarısında gözlemlenen kalıplara göre büyümeye ve çeşitlenmeye devam edecekse, toplumların sosyal, ekonomik ve çevresel dokuları üzerindeki hem olumlu hem de olumsuz çok çeşitli etkilerine hakim olmadan böyle bir genişleme izlemesine izin vermek düşünülemez. Bu bağlamda, geleceğin turizm sektörü profesyonellerini eğitmek, hem sürdürülebilirlik konularında daha fazla farkındalık geliştirmek hem de onlara bu konuları somut, günlük turizm operasyonlarında ve turizmde politika belirleme kararlarında ele almaları için gerekli araçları sağlamak açısından çok önemlidir.

Bu yayın aynı zamanda mevcut turizm destinasyonu, alanı veya işletme yöneticileri için pratik bir el kitabı niteliğindedir. Faaliyetlerinde sürdürülebilirlik seviyesini onlara yardımcı olabilir. Günümüzde turizm endüstrisinin karşı karşıya olduğu farklı sürdürülebilirlik zorlukları, mevcut sürdürülemez operasyonların nasıl düzeltileceği ve mevcut tesislerin daha sürdürülebilir hale getirilmesi için genişletilmesi veya yenilenmesi ya da uzun vadeli, sürdürülebilir operasyonları garanti eden yeni turizm altyapılarının planlanması ve geliştirilmesi ile ilgili bilinçli kararların nasıl alınacağı hakkında bilgi edinmelerini sağlar.

Kitap, öğrenciler ve işletmeciler için sürdürülebilir turizm kavramına açıklık getirmektedir; bu kavram, bazen yanlış bir şekilde düşünüldüğü gibi turizmin belirli bir çeşidi olarak değil, turizm endüstrisinin tüm segmentleri için geçerli olan turizm gelişimi ve yönetimine yönelik temel bir yaklaşım olarak anlaşılmalıdır. Bu bağlamda, kitle turizmine ayrılmış olan 4. Bölüm, sürdürülebilir ilkelerin tüm insan faaliyetlerine uygulanması gerektiğini ve turizmin her şekliyle bölgelerin ve ulusların genel sürdürülebilir kalkınmasına dahil edilmesi gerektiğini gösteren *a fortiori* bir örnektir.

Dünya Turizm Örgütü tarafından oluşturulan Kavramsal Tanıma göre Organizasyon, sürdürülebilir turizm olmalıdır:

- Turizm gelişiminde kilit bir unsur olan çevresel kaynakların en iyi şekilde kullanılması;
- Ev sahibi toplumların sosyo-kültürel özgünlüğüne saygı gösterilmesi, yerleşik ve yaşayan kültürel miraslarının ve geleneksel değerlerinin korunması ve kültürler arası anlayış ve hoşgörüye katkıda bulunulması;
- Tüm paydaşlara adil bir şekilde dağıtılan sosyo-ekonomik faydalar sağlayan ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunan uygulanabilir, uzun vadeli ekonomik faaliyetler sağlamak; ve
- Yüksek düzeyde turist memnuniyeti sağlamak ve turistlere anlamlı bir deneyim sunmak, sürdürülebilirlik konularında farkındalıklarını artırmak ve sürdürülebilir turizm uygulamalarını teşvik etmek.

Bu tanımda yansıtılan sürdürülebilirliğin eşit derecede önemli üç boyutunu (çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik) uygulamak ve

Turizm sektöründeki tüm paydaşlar, turist deneyiminin kalitesini sağlamakla ilgilidir ve birbirlerini tamamlayıcı roller oynarlar. Gerçekten de turizm sektöründeki aktörlerin çok sayıda olduğu ve hepsinin sürdürülebilirliğe yönelik ortak bir sorumluluğu paylaştığı bilinmektedir. Ancak bu sorumluluk farklılaşmıştır ve her paydaş bu sorumluluğu üstlenmeli ve gerektiğinde diğer aktörlerle uygun ortaklıklar kurmalıdır. Kitap, turizmin bu çok paydaşlı doğasını ve sektörler arası etkilerini iyi bir şekilde yansıtmaktadır.

Genellikle sürdürülebilirlikle ilişkilendirilen kalite kavramı da bu kitapta ele alınmaktadır. Gerçekten de günümüz dünyasında, sürdürülebilirlik kriterlerine uymayan hiçbir ürün veya hizmet yüksek kalitede kabul edilemez. Bu kriterler, turizm kuruluşlarının, şirketlerin ve destinasyonların kalite etiketleri oluşturmaları ve bu etiketleri uygun sürdürülebilirlik göstergeleriyle ilişkilendirmeleri için temel oluşturmaktadır. Göstergeler çok önemli araçlardır ve turizm yöneticilerine planlama kararlarından izleme sürecine kadar tüm aşamalarda, aynı zamanda bölgeleme ve taşıma kapasitelerinin belirlenmesinde yardımcı olurlar. Kitap, 3. Bölümün bir kısmını, Dünya Turizm Örgütü tarafından son yıllarda bu alanda yürütülen önemli çalışmalara atıfta bulunarak göstergelere ayırmıştır.

Ziyaretçi yönetimi gibi çeşitli yönetim araç ve tekniklerini açıkladıktan ve küçük adalar veya şehirler gibi bazı turizm destinasyonlarını sunduktan sonra, bu yayın belirli bir turizm segmentini ele alarak sona ermektedir: ekoturizm. Ekoturizm artık belirsiz, kafa karıştırıcı bir kavram ya da marjinal bir turizm segmenti değildir. Québec'teki (Kanada) Dünya Ekoturizm Zirvesi'nde zirveye ulaşan her tür paydaş arasında geniş ve katılımcı bir tartışma başlatma fırsatı veren 2002 Uluslararası Ekoturizm Yılı, ekoturizmin turizm faaliyetlerinin genel sürdürülebilirliği açısından oynadığı öncü rolü kabul etmiştir. Québec Ekoturizm Deklarasyonu ekoturizm kavramını net bir şekilde tanımlamış ve tüm ekoturizm çalışmaları, yayınları ve konferanslarında referans noktası haline gelmiştir. Birçok yönden ekoturizm, sürdürülebilir turizmin tüm konularının bir mikrokozmosudur, ancak belirli ekosistemlere ve geleneksel kültürlere daha yoğun bir şekilde odaklanmaktadır. Sürdürülebilirlik konularında önde gelen bir segment olarak ekoturizm, turizm ve turizmin dünya çapındaki başlıca insani sorunlarla ilişkisi üzerine gelecekteki araştırmalarda yeni pencereler açmaya hizmet etmeli ve BM Milenyum Kalkınma Hedeflerine mümkün olduğunca katkıda bulunmalıdır. Kitap aynı zamanda bir turizm ürününü oluşturan altyapı ve hizmetlerin ana kategorilerini ele almakta, bu bileşenlerin her birinin klasik ve bir şekilde modası geçmiş bir tanımından kaçınmakta, bunun yerine bunları fiziksel, altyapısal unsurlar veya hizmetler olup olmadıklarına bakılmaksızın iki ana grupta toplamaktadır. Yine de yazar, hem 'kolaylaştırıcı sektörler' hem de 'cazibe merkezleri' olarak adlandırılan alanlarda, sürdürülebilirlik yaklaşımının benimsenmesi gerektiğini vurgulayarak, öncelikle bu bileşenlerin her çevreyi etkileme ve toplumların sosyal ve kültürel dokuları üzerinde etki yaratma biçimlerini ele almaktadır. Kolaylaştırıcı sektörler ve cazibe merkezleri kitabın 8. Bölümünde bir araya gelerek bir 'destinasyon' oluşturmakta ve burada ev sahibi toplumun rolü ve özellikle de toplumların bir araya gelmesinin çeşitli yolları incelenmektedir. topluluklar destinasyonların sürdürülebilirlik düzeyini etkileyebilir.

Sonuç olarak, kitapta turizm profesyonelleri ve akademisyenler tarafından yaygın olarak kullanılan ancak her zaman doğru şekilde kullanılmayan çeşitli kavramlara yeterli ve uygun bir şekilde yer verilmiş ve bu kavramlar açıklığa kavuşturulmuştur:

- sürdürülebilir turizm - yani tüm turizm türlerinin yerine getirmesi gereken bir koşul;
- alternatif turizm - son birkaç on yıl içinde ortaya çıkan ve aşağıdaki eğilimlere sahip olan çeşitli modern, özel ilgi turizmi nişlerine atıfta bulunur

- daha sürdürülebilir olmasa da kitlesel pazarların dışında kalmak;
- geleneksel kitle turizmi - plaj, şehir, kongre ve kış sporları turizmi gibi geleneksel turizm ve bu turizm türlerinin daha sürdürülebilir hale gelmesi ihtiyacına atıfta bulunarak; ve
- Ekoturizm, turizm endüstrisinin nispeten vahşi doğal alanlarda faaliyet gösteren bölümü olarak anlaşılmaktadır.

Bu kavramların netleştirilmesi, özellikle turizmde sürdürülebilirlikten bahsederken, sektörün sadece bazı kesimlerinin daha sürdürülebilir olması gerektiği yönündeki yanlış anlayışı tamamen ortadan kaldırmak için kaçınılmaz bir gereklilik haline gelmiştir. Belki bu segmentlerin pazarlama ve tanıtımının farklılaştırılması gerekebilir; belki operasyonel yönetimlerinin de farklılaştırılması gerekebilir, ancak sürdürülebilirlik koşulları hepsi için geçerli olmalıdır.

Eugenio Yunis
Turizmin Sürdürülebilir Gelişimi Başkanı
Dünya Turizm Örgütü

Önsöz

Giriş

Küresel turizm juggernaut'u yeni milenyumun ilk yıllarında amansız bir şekilde ilerlemeye devam ediyor. 11 Eylül ve Irak savaşı gibi büyük jeopolitik olaylar, İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana devam eden turist varışları ve gelirlerindeki artış modelinde küçük ve geçici kesintilerden biraz daha fazlasına neden oldu. Kitlesele turizm destinasyonları artık mega turizm destinasyonlarına dönüşmekte, her zamankinden daha uzak yerler küresel turizm sistemine dahil edilmekte ve Çin ve Hindistan'ın patlayan iç ve dış turist pazarları küresel turizmi bir başka hızlandırılmış genişleme dönemine itmeye hazırlanmaktadır. Yoğunlaşan turizm faaliyetleri giderek daha fazla yeri etkiliyor - çoğunlukla yeryüzünde, ama artık uzayda da - ve bu sektörün varış noktası ile menşe ve geçiş bölgeleri üzerinde temel ekonomik, çevresel ve sosyokültürel değişim yaratma potansiyelinden artık şüphe duyulamaz. Bu değişim, sektörün nasıl yönetildiğine bağlı olarak, olumlu ya da olumsuz olabilir ve paydaşların sürdürülebilir turizm kavramıyla artık herkarşılaşmasına neden olan, birincisini en üst düzeye çıkarma ve ikincisini en aza indirme yönündeki anlaşılabilir arzudur.

Tesisler

Bu kitap, sürdürülebilirlikle ilgili hususların küresel turizm sektöründe ne ölçüde takip edildiğini açıklayarak ve eleştirel bir şekilde analiz ederek katılım sürecini kolaylaştırmaktadır. Gerçekte, sürdürülebilir turizm ile çağdaş etkileşime girmektedir. En az dört temel öncül, öncelikle turizm yönetimi ana veya yan dal eğitimi alan üniversite son sınıf öğrencilerine yönelik olan içeriği bilgilendirmektedir. Birincisi, turizmin tüm ölçekleri doğası gereği meşrudur ve , herhangi bir yer ve zamanda alternatif veya kitle turizminin ya da bu ikisinin bir kombinasyonunun ne kadar uygun olduğudur. Bunu söyledikten sonra, 'kitle turizmi'nin sürdürülebilirliğine özellikle dikkat etmek mantıklıdır çünkü bu turizm faaliyetlerinin çoğunu oluşturur ve en fazla olumsuz etkiye neden olan turizm türüdür. İkinci olarak, hem alternatif hem de kitle turizmi her zaman faydaların yanı sıra maliyetleri de beraberinde getirir ve hiçbirisi her yerde deva değildir. Bu nedenle yöneticiler olumsuz etkileri ortadan kaldırmak yerine sadece en aza indirmeyi umabilirler. Üçüncü olarak, çevresel, sosyokültürel ve ekonomik sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlayan herhangi bir stratejinin uygulanabilir olması için finansal sürdürülebilirlik zorunluluğunu da dikkate alması gerekir. Bir iflas ederse sürdürülebilirliğin diğer boyutları tartışmalı hale gelirken, işletme kârlı ise bu boyutları takip etme kabiliyeti artar. Kamu sektörünün etkili stratejiler izleme kabiliyeti de benzer şekilde eldeki doğrudan ve dolaylı mali kaynaklar tarafından belirlenmektedir. Sürdürülebilirlik müzakereleri çoğu zaman ütöpiktir; destinasyonlar için kâğıt üzerinde mükemmel planlar ortaya çıkmakta, ancak bu planların

gerekli finansman. Dördüncü ve son olarak, sürdürülebilirlikle kapsamlı bir şekilde ilgilenmek, karşılıklı saygı ve işbirliğine dayalı kamu/özel sektör ortaklıkları gerektirir, çünkü hiçbir sektör sürdürülebilir turizmi tek başına başaramaz.

Anahatlar

İlk iki bölüm giriş niteliğinde olup, Bölüm 1'de sürdürülebilir turizmin tarihsel kökenleri ve sürdürülebilirlik kavramının turizmin hem içindeki hem de dışındaki kuruluşlar tarafından ne ölçüde benimsendiği ve kurumsallaştırıldığı incelenmektedir. Bölüm 2, sürdürülebilirlik uygulamasını zorlaştıran temel konuları tartışmakta ve sürdürülebilirlikle ilgili strateji ve yönetimde kritik bir bileşen olarak göstergeleri tanıtmaktadır. Bölüm 3, 1980'lerde kitle turizminden daha uygun veya 'sürdürülebilir' bir turizm biçimi olarak düşünülen alternatif turizmi ele almaktadır. Ancak alternatif turizmin dünyanın turizmle ilgili sorunlarına yalnızca kısmi bir çözüm olduğunun bilinciyle, sonraki dört bölüm özel sektör kitle turizmi endüstrisine odaklanmaktadır. Özellikle 4. Bölüm, 'yeşil' tüketicinin ortaya çıkışı ve büyüklükle ilişkili avantajlar da dahil olmak üzere, sektörün sürdürülebilirlikle giderek daha fazla ilgilenmesine neden olan faktörleri incelemektedir. Bölüm 5'te seyahat acenteleri, tur operatörleri, ulaşım ve konaklama gibi kolaylaştırıcı sektörlerdeki girişimler ve sürdürülebilirlik konuları ele alınırken, Bölüm 6'da kumarhaneler, tema parkları, kayak merkezleri ve golf sahaları gibi seçilmiş kitle turizmi cazibe merkezleri incelenmektedir. Yedinci bölümde, çevresel ve sosyokültürel sürdürülebilirlik ilkelerine bağlılığı sağlamaya çalışan , ekotiketler ve ödüller gibi kalite kontrol mekanizmaları ele alınmaktadır. Sonraki üç bölüm odağı destinasyonlara (Bölüm 8) ve sürdürülebilir turizm çıktılarını gerçekleştirmek için kamu sektörü yöneticileri tarafından kullanılabilecek mekânsal stratejilere (Bölüm 9) ve ziyaretçi yönetimi stratejilerine (Bölüm 10) kaydırmaktadır. Son olarak, 11. Bölüm, önceki bölümlerde ortaya konan konuları, sürdürülebilirlik ilkelerine açıkça odaklanması nedeniyle burada sürdürülebilir turizmin vicdanı olarak tanımlanan belirli bir sektöre, ekoturizme örneklemekte ve sentezlemektedir.

Biçim

11 bölümlük format, üniversite düzeyindeki çoğu dersin 12 ila 14 haftalık bir döneme bölünmesini yansıtmaktadır, böylece ara sınavların yanı sıra giriş ve sonuçlandırma için zaman tanınarak her hafta bir bölüm işlenebilir. Her bölüm, öğrencinin metni okuduktan ve özümseydikten sonra yerine getirmesi gereken beklentilerin bir listesiyle başlar. Bunu takip eden metin ana bölümler (örneğin Bölüm 1.0), birincil alt bölümler (örneğin Bölüm 1.2.1) ve her biri numaralandırılmamış ikincil ve üçüncül alt bölümler şeklinde düzenlenmiştir. Önemli terimler italik olarak *yazılırken*, yıldız işaretleri bölümün sonuna yakın bir yerde ilgili bir web bağlantısı verilen kuruluşları, girişimleri vb. tanımlamaktadır. Her bölümün ana metnini takip eden diğer destekleyici özellikler arasında bir Özet, basılı kaynakların bir listesi, içeriğin sadece tekrarlanması ötesine geçen ilgili sorular ve alıştırmalar sağlayan *Kitabın Ötesinde* özelliği ve bölüm tarafından ortaya atılan kavramları ve sorunları gösteren bir vaka çalışması bulunmaktadır.

Sınırlamalar

Sürdürülebilir turizm konusu, her geçen gün genişleyen muazzam bir bilgi ve birikimi kapsamaktadır. Bu nedenle birçok önemli materyalin bu kitapta yer almaması kaçınılmazdır. Bazı durumlarda İngilizce kaynaklara ulaşamamış, bazı durumlarda ise kişisel temas, web veya diğer kaynaklar yoluyla ilgili bilgi arayışım başarısız olmuştur. Yazar, bir sonraki baskıya dahil edilmek üzere değerlendirilebilmesi için bu tür materyallerden haberdar edilmekten memnuniyet duyacaktır. Bilgiye sınırlı erişimin bir sonucu da coğrafi kapsamın dengesizliğidir. Materyallerin çoğu, sürdürülebilirlikle ilişkinin en belirgin olduğu Kuzey Amerika ve Batı Avrupa gibi gelişmiş bölgelerle ilgiliyken, Afrika, Orta Doğu ve Asya gibi bölgelere sadece ara sıra ilgi gösterilmektedir. Yazarın kontrolü dışındaki önemli bir sınırlama da sertifikasyon programlarının sonuçlarını değerlendiren, tüketiciler ve işletmeciler arasında bu tür girişimlere yönelik farkındalığı ve desteği ölçen ve sürdürülebilir turizm alanındaki ilerlemenin değerlendirilebileceği objektif kanıtlar sağlayan titiz akademik çalışmaların azlığıdır.

Teşekkür

Bu kitaba önsöz yazmayı kabul ettiği, önemli DTÖ belgelerini sağladığı ve DTÖ'nün bu alandaki girişimlerinin ve organlarının idari yapısını açıklığa kavuşturduğu için Dünya Turizm Örgütü Turizmin Sürdürülebilir Gelişimi Bölümü Başkanı Eugenio Yunis'e teşekkürü bir borç bilirim. DTÖ Yayınlar Bölümü Şefi Dr. Dirk Glaesser'e de DTÖ yayınlarından materyallerin yeniden basılmasına izin verdiği için teşekkür ederiz. Aşağıdaki kişiler de bilgi sağlama ve/veya bilgilerin çoğaltılmasına izin verme açısından takdir edilmeyi hak etmektedir:

Jenny Dunhill, Editör Asistanı, CABI, Eagles ve McCool (2002) *Tourism in National Parks and Protected Areas*'dan Tablo 4.1'in çoğaltılmasına izin verdiği için; Planlama ve Yönetim, Şekil 1.1 Font ve Buckley (2001) *Tourism Ecolabelling: Sürdürülebilir Yönetimin Belgelendirilmesi ve Teşviki*, Tablo 1.4 Weaver (1998) *Ecotourism in the Less Developed World* ve Şekil 18.3 Lawton (2001b) 'Public Protected Areas'; Helen Gainford, Rights Manager, Elsevier, Weaver (2000a) 'A broad context Model of Destination Development Scenarios' ve Weaver (in press) 'Comprehensive and Minimalist Dimensions of Ecotourism' adlı çalışmalardan Şekil 2'yi çoğaltma izni için; Annalisa Koeman, Müşteri Hizmetleri Müdürü, Green Globe 21, kuruluşun son girişimleri ve ülkelere göre mevcut üyelik modelinin nedenleri hakkında bilgi sağladığı için; Fanny Langella, Hollanda'daki Küresel Raporlama Girişimi'nin Bilgi Hizmetleri Koordinatörü, Şekil 5'te kullanılmak üzere Tur Operatörleri Eki'nden alıntılarının çoğaltılmasına izin verdi.1; Francesca Leadlay, Yönetici, Tourism Concern, Himalaya Turist Kurallarının yeniden basılmasına izin verdiği için; Steve Noakes, PATA Sürdürülebilir Turizm Komitesi Başkanı, PATA ve Green Globe 21 girişimleri hakkında bilgi verdiği için; Green Globe 21 Küresel Müdürü ve Green Globe Asya Pasifik İcra Kurulu Başkanı Cathy Parsons, üç Green Globe 21 logosunun yanı sıra Şirket Standardı Çevre Yönetim Sistemi ve Sosyal Sürdürülebilirlik Politikasının çoğaltılmasına izin verdiği için; ve PATA Geliştirme Başkan Yardımcısı Peter Semone, Sürdürülebilir Turizm için APEC/PATA Çevre Kodunun çoğaltılmasına izin verdiği için Whistler Tatil Köyü Belediyesi'nde turizm imar yönetmeliğinin bazı bölümlerinin çoğaltılmasına izin verdiği için teşekkür ederim. Son , Elsevier Butterworth-Heinemann ekibi üyelerine, bu kitabın yazım ve üretim süreci boyunca kesintisiz teşvik ve desteği için Kıdemli Görevlendirme Editörü - Ağırlama, Turizm ve Eğlence Sally North'a ve kitabın tesliminden sonra taslağın üretimini yöneten editör asistanı Fran Ford'a teşekkür etmek istiyorum.